

Μητσοτάκης: Ένας μεγάλος που έφυγε

Γράφει ο
Βύρων Τομάζος

Σε προηγούμενο άρθρο μου για την ελληνική οικονομία, τον Ιούνιο του 2016, με θέμα την κρίση, είχα κάνει μια αναφορά στον **Μητσοτάκη** για την περίοδο της διακυβέρνησής του, το '90-'93. Το διάβασα πάλι, με αφορμή το θάνατό του, και το μεταφέρω απόφιο, γιατί θεωρώ ότι αποτυπώνει την αλήθεια και παραμένει επίκαιρο.

«Οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες που επιχειρήθηκαν τις δεκαετίες του '90 και του '00 απέτυχαν, καθώς οι κυβερνήσεις είτε έπεσαν (όπως έγινε στην περίπτωση Μητσοτάκη) είτε υποχώρησαν όταν βρέθηκαν αντιμέτωπες με κομματικούς μηχανισμούς, προνομιούχες ομάδες, συνδικαλιστές και επιχειρηματικά συμφέ-

ροντα.

Το εγχείρημα **Μητσοτάκη** δεν είχε προηγουμένως, στη μεταπολίτευση, επιδιώκοντας να αλλάξει τα πάντα με μια προσέγγιση τύπου «σοκ και δέος». Το σχέδιό του για την έξοδο από την κρίση στηριζόταν σε δύο σκέλη: τη σταθεροποίηση-εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών μέσω της απελευθέρωσης των δυνάμεων της αγοράς και τον περιορισμό του δημόσιου τομέα.

Ουσιαστικά, ο Μητσοτάκης, επιχείρησε να υλοποιήσει ένα «Μνημόνιο» εγχώριας εμπνεύσεως, 20 χρόνια πριν το επιβάλουν στη χώρα οι δανειστές.

Ο **Μητσοτάκης** δεν κατόρθωσε να εξασφαλίσει την υποστήριξη στις μεταρρυθμίσεις όχι μόνο ευρύτερων κοινωνικών δυνάμεων, αλλά ούτε μεγάλου μέρους της Ν.Δ.»

Για τον **Μητσοτάκη** έχουν γραφεί πολλά και θα γραφούν ακόμη περισσότερα. Δεν θα ήθελα να επαναλάβω αυτά που έχουν ήδη ειπωθεί τό-

σες φορές, θα ήθελα όμως να μεταφέρω δύο προσωπικές μου εμπειρίες.

Τον πρωτογνώρισα φοιτητής στο Μόναχο, στο τέλος των σπουδών μου, το 1959 - 1960. Τότε στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου, ήμουν εκλεγμένο μέλος στο ΔΣ του Συλλόγου Φοιτητών και Επιστημόνων και μας ειδοποίησαν απ' την Ελλάδα ότι θα έρθει κάποιος σπουδαίος Έλληνας προσκεκλημένος απ' το Πανεπιστήμιο να κάνει μία διάλεξη. Δεν μας είπαν ποιος θα ερχόταν, όμως μας παρότρυναν να παραστούμε ως Σύλλογος και να συμβάλουμε το κατά δύναμιν σ' αυτή την παρουσίαση - ομιλία.

Πράγματι, λοιπόν, κάναμε ό,τι μπορούσαμε για

την οργάνωση και βέβαια είμαστε όλοι παρόντες την προκαθορισμένη ημέρα και ώρα.

Ομιλητής ήταν ο **Κωνσταντίνος Μητσοτάκης**, νέος τότε, ψηλός, ευθυτενής, εντυπωσιακός, ο οποίος ανέπτυξε, σε άπταιστα Γερμανικά, ένα πολύ ενδιαφέρον φιλοσοφικό θέμα και καθήλωσε το ακροατήριο. Θυμάμαι ότι όλοι, καθηγητές και φοιτητές, έφυγαν με τις καλύτερες εντυπώσεις κι εμείς οι Έλληνες ήμα-

σταν περήφανοι για τον συμπατριώτη μας ομιλητή που αποδείκνυε ότι η Ελλάδα δεν ήταν παραπεταμένη, όπως μερικοί άφηναν κάπου-κάπου να εννοηθεί.

στην περήφανοι για τον συμπατριώτη μας ομιλητή που αποδείκνυε ότι η Ελλάδα δεν ήταν παραπεταμένη, όπως μερικοί άφηναν κάπου-κάπου να εννοηθεί.

Όπως έχω πει και στο παρελθόν, τότε οι Έλληνες αναζητούσαμε αφορμές για ν' ανεβάσουμε το «κασέ» μας στα ακαδημαϊκά δρώμενα της Γερμανίας, και ο **Μητσοτάκης** μάς βοήθησε πάρα πολύ. Θυμάμαι, επίσης, ότι στο τέλος είχαμε και μια μικρή συνομιλία μαζί του και μας ενθουσίασε όλους. Ήταν σπινθηροβόλος, εύστοφος και γοητευτικός συνομιλητής. Η δεύτερη συνάντησή μας ήταν πολλά χρόνια μετά, όταν ο πρωθυπουργός της Φινλανδίας επισκέφθηκε επίσημα την Ελλάδα και η πρεσβεία της Φινλανδίας παρέθεσε δεξίωση προς τιμή των Ελλήνων. Παρόντες ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο Πρωθυπουργός, πολλοί επίσημοι, πολιτικοί και οικονομικοί παράγοντες, και εγώ που ήμουν τότε διευθύνων σύμβουλος μιας φινλανδικής πολυεθνικής εταιρείας.

Πήγα, λοιπόν, λίγο ενωρίτερα, και καθώς δεν είχε έρθει πολύς κόσμος ακόμη, βρήκα ευκαιρία να συνομιλήσω με τον Φινλανδό πρωθυπουργό κύριο **Aho**. Είχαμε κάνει τότε αρκετά φινλανδικά project στην Ελλάδα με αυτήν την πολυεθνική εταιρεία και του εξέθετα τα προβλήματα που αντιμετωπίζαμε και με το φινλανδικό κράτος.

Φαίνεται ότι εύρισκε τη συνομιλία μας ενδιαφέρουσα και δεν μ' άφηνε να φύγω λέγοντάς μου «*μα μείνετε κύριε Τομάζο, μείνετε*», κι όπως συζητούσαμε κάποια στιγμή μάς πλησίασε ο **Μητσοτάκης**. Λέει, λοιπόν, ο Πρωθυπουργός στον **Μητσοτάκη**: «*Να σας συστήσω τον κύριο Τομάζο. Σας πειράζει να μείνει λίγο μαζί μας*». Εκείνος απάντησε «*Βεβαίως να μείνει*», κι εγώ βρήκα την ευκαιρία να του θυμίσω τη συνάντησή στο Μόναχο. «*Κύριε πρόεδρε, δεν ξέρω αν με θυμάστε, πάντως ήμουν φοιτητής τότε που είχατε δώσει την περίφημη διάλεξή σας στο Μόναχο*». Μου είπα πως με θυμόταν ίσως από ευγένεια και του είπα πως μας έκανε περήφανους τότε, κ.λπ.

Είχα, λοιπόν, πάλι, σε αυτή τη δεξίωση της Φινλανδικής Πρεσβείας, μία σύντομη συνομιλία με τον **Μητσοτάκη**, όπου ανταλλάξαμε απόψεις για τα προβλήματα των επιχειρήσεων στην Ελλάδα, για τη δαμιονοποίηση του επιχειρείν και για το συνδικαλιστικό, κυρίως στο Πέραμα. Θυμάμαι ότι του είπα συγκεκριμένα «*Εγώ, κύριε Πρόεδρε, έχω εργασθεί στην Αμερική κι έχω εκπαιδευτεί σε συνδικαλιστικά θέματα. Εκεί το πρώτο πράγμα που μας έμαθαν είναι ότι σε ένα υγιές επιχειρηματικό περιβάλλον, για να υπάρχει ισορροπία, πρέπει πρώτα ο εργαζόμενος να έχει δικαίωμα να απεργήσει κι έπειτα ο επιχειρηματίας να έχει δικαίωμα να α-*

πολύσει. Οι συνδικαλιστές, στην Αμερική, απεργούν για τα συμφέροντά τους και μόνο τοπικά για την εταιρεία τους». Τα βρήκε σωστά και συμφώνησε μαζί μου.

Είχαμε μία πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση, με παρακολουθούσε με προσοχή, γνώριζε τα πάντα, έκανε εύστοχες ερωτήσεις, ήταν έτοιμος να συμβουλευθεί και να ασκήσει και κάποια ήπια κριτική, όπου χρειαζόταν. Όπως ήταν φυσικό με κατέκτησε ξανά ο άνθρωπος και μ' έκανε να του «βγάλω το καπέλο» για τις απόψεις του και συχνά ακόμα και να υπερβάλω γι' αυτόν. Είχα, μάλιστα, πολλές φορές αντιδικήσει με αντιπάλους του που τον κατηγορούσαν, γιατί συνήθως εμείς, εδώ στην Ελλάδα, επικεντρώνουμε στα αρνητικά των ανθρώπων και κλείνουμε τα μάτια στις δυνατότητές τους.

Ήμουν θιασώτης του. Τον θεωρούσα έναν απ' τους καλύτερους πολιτικούς που έχουν περάσει τα τελευταία χρόνια και βέβαια είχα επηρεαστεί κι απ' την ελάχιστη προσωπική επαφή που είχα μαζί του. Στον μισό σχεδόν αιώνα, συνεχούς παρουσίας και παρέμβασής του στα κοινά -είχε ίσως τη μακροβιότερη βουλευτική καριέρα- δεν χαιδέψα αυτά, δεν υπέκυψε στην ευκολία του λαϊκισμού, μιλούσε πάντα με θάρρος και ειλικρίνεια για τα πράγματα και δεν υπολόγιζε τις συνέπειες για τον εαυτό του. Ήταν διορατικός, έβλεπε το δάσος κι όχι το δέντρο, ήταν πράγματι μία πολυσχιδής προσωπικότητα, όπως παραδέχονται ακόμα κι οι αντίπαλοί του.

Δεν ήταν μόνο εύστοφος και ευρύτατα μορφωμένος -σπούδασε νομικά και αγαπούσε τα μαθηματικά- ήταν και μπαρουτοκαπνισμένος, παλικάρι. Δεν πτοήθηκε ακόμα κι όταν καταδικάστηκε σε θάνατο από τους Γερμανούς, για τη συμμετοχή του στην Εθνική Αντίσταση.

Δεν «έσπασε», παρότι κλυδωνίστηκε, όταν βίωσε τη βαρύτατη προσωπική τραγωδία του θανάτου του γαμπρού και στενού συνεργάτη του **Παύλου Μπακογιάννη**. Στη φορτισμένη συναισθηματικά ομιλία του στη Βουλή, όταν θα ευχθεί «... να 'ναι το αίμα του Παύλου Μπακογιάννη το τελευταίο που χύνεται άδικα σ' αυτόν τον τόπο», θα χειροκροτηθεί απ' όλες τις πτέρυγες, και θα αποδείξει ότι η πίστη του στην εθνική συμφιλίωση ήταν ειλικρινής και απόλυτη.

Αυτή την πίστη του στην εθνική ενότητα υπηρέτησε και όταν απέτρεψε το άναμμα της φωτιάς του εμφυλίου πολέμου στην Κρήτη, γεγονός που του αναγνωρίζουν φίλοι και αντίπαλοι.

Τον **Κωνσταντίνο Μητσοτάκη** θα τον κρίνει η ιστορία. Μπορεί να μην έφυγε σαν απόλυτος νικητής, όμως δικαίωθηκε επί της ουσίας και έζησε τη δικαίωσή του. Το λυπηρό είναι ότι το έθνος μας δεν επωφελήθηκε πλήρως απ' τις ικανότητες ενός τέτοιου άντρα. Πριν κλείσω αυτό το οφειλετικό σημείωμα σε ένα μεγάλο πολιτι-

κό, δεν μπορώ να μη σταθώ στη σπάνια τύχη του να «ταξιδέψει» για τελευταία φορά στους ώμους των εγγονών του και να τον αποχαιρετήσει, με αληθινή συντριβή, μια σφιχτά δεμένη οικογένεια, η οικογένειά του, καθώς και οι άνθρωποι της καρδιάς του, που ήταν κι αυτοί σαν οικογένειά του.

Κωνσταντίνε Μητσοτάκη, ο εγγονός σου Κωνσταντίνος, το παιδί του Παύλου, σου αφιέρωσε το ποίημα «*Αν μπορείς*» του Κίπλινγκ, με τη σημείωση «*λες και γράφτηκε για 'σενα, παππού*».

Με λίγους στίχους του σε αποχαιρετώ κι εγώ, «*Αν μπορείς να κρατάς το κεφάλι ψηλά όταν γύρω σου όλοι τον εαυτό τους εχάσαν δειλά, και για τούτο μαζί σου τα βάζουν[...]*

[...] ή μπλεγμένος με ψεύτες, μακριά να σταθείς, αν μπορείς απ' το ψέμα κι αν γενείς μισητός, να μη δείξεις στρατί στο δικό σου το μίσος[...]

[...]θε να 'σαι ένας άνθρωπος πλέριος».

Ας είναι ελαφρύ το χώμα της Κρητικής γης που σε σκέπασε.